7

DIVINA ADSISTENTE GRATIA!

DISPUTATIONEM MEDICAM INAUGURALEM,

De

DENTITIONE INFANTUM,

Jussu atq; autoritate Gratiosissimæ Facultatis Medicæ in inclutâ propter Salam Academiâ,

PRÆSIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO,

DN. GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,

Med. Doct. Theor. Prof. Publ. Med. Ducal. Sax. Facult. suæ h.t. Decano, nec non S. R. I. Natur. Curios. Adjuncto,

Domino Patrono, Præceptore atqve Promotore suo omni observantiæ honorisqve cultu ætatem venerando,

PRO LICENTIA

summos in arte Medica HONORES atque PRIVILEGIA DOCTORALIA legitime ac majorum more capessendi,

publico philiatrorum examini subjicit

JOHANNES ERNESTUS Krausold/

VINARIENSIS,

In AUDITORIO MAJORI, Horis ante- & post-meridianis,

Ad diem Augusti, Anno MDC LXXVIII.

JENÆ, Literis NISIANIS.

I. N. J.

PROOEMIUM.

Ulla calamitas sola : Fatum hocce in oeconomiâ politicâ, proh dolor! toto die exhibet specimina, in microcosmo fasces quocꝫ rapit, rigidumcꝫ suum ac inevitabile jus miris exercet modis, ut huic omnis ætas, sexuscꝫ omnis subjiciatur, & ejus jugum ferre cogatur. Nec est, ut operosè adducam morborum, adultis negotium qui facessunt, myriadas, eorumque fatalem sæpè connexum, ac quomodo unus alteri lampada tradat, latius exponam, cum hæc quilibet propriâ experientiâ confirmet. Latere neminem poterit calamitatum infantum, à primâ nativitate ipsos affligentium, farrago, harumque promtissimum, pernitiosum tamen, connubium, quo nulla sine comitibus in proscenium venit.

Ast, si unquam triste id experiuntur fatum, certè *Dentitionis* accidit tempore, quippe, licet omnium morborum primis mensibus mortiferas plagas evaserint, unica restat *Dentitio*, omnibus necessariò sustinenda, ubi plerumque tanta symptomatum atque calamitatum ingruit syndrome, omniacꝫ diverso aliàs tempore conspicua celeri accurrunt pede, uno impetu tantocꝫ teneriora adhuc corpora invadentia, ut facilè succumbant. Quid? quod hos calamitatum scopulos nondum prætervecti, spem vitæ inchoare vix possunt longam, ut in proverbium ferè abierit, genitores de infantibus non esse securos, donec variolas sustinuerint, dentesque oculares protruserint.

Proinde mihi juſſu Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ de ſpecimine inaugurali, publicæ luci exponendo, cogitanti placuit inprimis, pro ingenii viribus, dolorificum vitæq; cum periculo haut rarò conjunctum *Dentitionis* opus examinare, & quibus auxiliis ſymptomatum atrociorum ferocia infringi queat, paucis proponere; quod ut cedat feliciter, faxit ſupremum Numen.

CAPUT I.

Dentitionis ὀνομαλολογίαν *& physiologiam continet.*

§. I.

CUm conſvetâ tractandi methodo ab ipsâ nominis explicatione ſoleat fieri initium, meritò huic quoque inſiſtere noſtrarum duximus partium. Ne verò quæ trita aliàs ſatis ſunt ad nauſeam operoſè perſequamur, pauca ſaltim delibabimus.

§. II. *Dentitionem* à verbo *dentire*, hoc verò ab ipſis *dentibus* natales ſumere, notorium eſt, ut ita vi vocis non dentium generatio, ſed antea in gingivis atque maxillis abſconditorum certo tempore atque naturæ motu extra gingivas *itio*, ſeu ex latebris *proruptio* innuatur. Dentium verò originem altius accerſere piget, quo *celeberrimi Hoffmanni*, omnes hac in re fruſtra ſudantes egregiè ridentis, cenſuram evitem. *Græci* his inſiſtentes veſtigiis ὀδοντίασιν vocant, ſimulque ab ὀδοντιάζειν derivant. Noſtro idiomate quomodo exprimi ſoleat, cum omnibus notum ſit mulierculis, adducere ſupervacaneum videtur.

§. III. Utut verò hujus vocis origo per jam dicta ſatis conſtet, adhuc tamen gaudet latitudine quadam. (1) enim ſub ſe comprehendere poteſt quamcunq; dentium proruptionem, ſive contingat primis infantiæ, ſive pueritiæ, vel ſubſequentibus vitæ annis, ubi prioribus elapſis novi ſuccedunt, vel ſerotini iſti σωφρονιστῆρες dicti prodeunt. (2) Strictiori

paulò

paulò ſenſu illud ſolum deſignat tempus, quo infantibus primâ vice dentes antea latentes gingivas perrumpunt, atque in conſpectum prodeunt. Hocque iterum duos includit actus, *unum*, quem *Latini* germinationem, *Græci* ὀδαξισμὸν vocant, ubi dentes germinantes inſtar ſeminum germinantium altius ſurgunt, gingivisq; , dum primum faciunt impetum, pruritum mordacem inferunt, nos vocamus, **ſie ſetzen ein**: alterum, quo impetus hic ulterius continuatur, donec penitus gingivæ fuerint perforatæ, ipſiq; dentes conſpiciantur prominentes. *Græcis*, uti dictum, ὀδοντίασις ſeu ὀδοντοφυΐα ab ὀδοντοφυεῖν vocatur, ὅταν οἱ ὀδόντες φύειν μέλλωσι τοῖς παιδίοις, explicante *Galen. comment. in aphor. 25. ſect. 3.* quo de latius videri poſſunt *Gorræus defin. med. p. m. 239. Anut. Foëſius Oeconom. Hippocrat. lit. O.* Cum itaque ambo hi actus ſymptomatum immanium catervâ non raro ſtipentur inſigni, conjunctim præſentis erunt tractationis.

§. IV. Proinde in dentitione examinandâ progreſſus quò fiat facilior, nonnulla de ipſis dentibus ceu generaliora & ſuppoſita quaſi erunt præmittenda, quibus cognitis poſtmodum ipſa eruptio melius deduci poterit.

§. V. Removere hìc lubet veterum vanas litigationes de genere partium dentibus aſſignando, an ſimilares ſint, an organicæ? ſingulis quippe experimur ferè momentis, hos cibos incidere, præparare, & per conſequens actionem exercere integram. Huc illa quoque referri poteſt, an pertineant ad oſſium familiam? licet enim in quibusdam ab iisdem diſcrepent, nihil tamen obſtat, quo minus oſſa ſui generis, ſeu, ut *Scalig. ſect. 2. exercit. 229.* loqui amat, ſuæ ſpeciei dici queant.

§. VI. Situm dentium in homine operoſè demonſtrare non opus eſt, cum hi leviter etiam diductis labiis concinnô ſanè ordine in utriusque maxillæ extremitatibus ſimplici ſerie claviculorum lyræ ad inſtar promineant, tam providâ naturæ ſolertiâ, ut inferiores ſuperioribus quidem committi poſſint, non tamen omnes ſimul & ſemel, (neq; enim è diametro æqualiter ſibi reſpondent) ut variari actus poſſint, inciſionis & contuſionis ciborum. Hinc commiſſis mola-

tibus, anteriores ſuperiores transgreſſi inferiores tegunt; coeuntibus anterioribus hiant molares, quiete & actione utrinque mutuâ intercedente. Rarum hinc æſtimandum, quod *Euſtach. lib. de dent. cap. 29.* refert, dentem mulieri Romanæ in medio palati fuiſſe enatum. Similiter ſimplex eorum ordo ſæpè duplicatur, imò triplicatur, ſicut de Hercule hoc refert *Cœlius lib. 4. cap. 13.* de Mithridatis filiâ *Val. Max. lib. 1. cap. 8.* ſimiliaque exempla & noſtro ævo viſa ſunt. Omnia tamen hæc naturæ aliàs conſvetum ritum non tollunt in totum; ſed ejus aberrationem, ſeu luſum potius, nobis ob oculos ſiſtunt.

§. VII. Majorem meretur conſiderationem decens, quod dentibus intercedit, intervallum, Græcis ἀραιὸς dictum, multis licet modis in diverſis ſubjectis varians, modò longius, modò brevius diſtans, unde credulæ & ad ſuperſtitionem pronæ mulierculæ multa præſagiendo fabulantur de longævitate brevitateq; vitæ, peregrinationibus ad exteros, aliisque, omnia tamen ſine fundamento ac rei veritate, niſi quoad prius unà reſpectus fiat ad numerum, quo magis enim diſtant dentes, eò ferè pauciores eſſe conſveverunt. Notatum verò jamdudum à *Coo*: *οἱ μακρόβιοι πλείους ὀδόντας ἔχουσιν, qui longæ vitæ ſunt, plures dentes habent, l. 2. epid. ſ. 6. t. 2.* quô de *vid. Laurent. hiſt. anat. l. 2. c. 21.* Natura enim hoc ipſo nobiliora longè intendit, potiſſimum verò duplicem propter finem id fabricavit, nimirum quo dentes ſtatuto ſuo tempore non uno impetu omnes, ſed diviſim, è torulis ſuis egredi poſſint, aliàs enim teneri adhuc infantes dolorum hinc productorum cumulo ſuſtinendo planè deficerent; poſteà quoque dum unus alterque ab officio ſuo deſciſcit, nec huic variis de cauſis præeſſe amplius poteſt, acerbiſſimorum ſimul cruciatuum promus condus exiſtens, facilè ceu rebellis poteſt ejici ſine alterius adhuc ſani læſione, ut hinc moleſtiæ fiat finis dolorumque medela. Quæ omnia dubio procul non adeò contingerent feliciter, ſi omnes dentes eſſent continui, ſicut natura ita luſit in Pyrrho Epirotarum rege, Eutyphæo Cyreneo, inde μονόδοντι dicto, aliisque.

Insigne tale exemplum refert *Herodotus in Calliope*, repertam nimirum maxillam, habentem dentes etsi distinctos, tamen ex uno osse universos, tam molares, quam cæteros. Geminum his refert *Timæus à* Guldenklee *Cas. med. lib. 5. cas. 10.* antiquissimæ cuidam familiæ proprium.

§. VIII. Ast maxillarum solum sunt incolæ, minimè verò iis continui, quod observavit *Hollerius obs. 31. p. m. 685.* Sed radicibus solum modò unâ, modò pluribus illis, pro ratione exigentiæ atque firmitudinis, infiguntur, quarum quælibet peculiari loculo circumscripta visitur. Contingit verò arcta hæc connexio beneficio articulationis, γομφώσεως vulgò dictæ, ubi maxillis cuneorum seu clavorum in modum firmissimè infiguntur, ut etiam in duriorum ciborum comminutione ne quicquam vacillent. Majoris autem roboris gratia huic articulationi suppetias haut contemnendas ferunt συννεύρωσις atque συσσάρκωσις, monente celeberrimo anatomico *B. Rolfinc. Dissert. anat. lib. 2. cap. 27. illa* quidem ratione membranarum & vinculorum, quibus dentes loculis suis firmiter affiguntur, *hæc* verò ratione gingivarum copiosis membranulis atque nervorum ramis scatentium, quæ quoad basin potissimum illos involvunt, firmiterque ambiunt.

§. IX. Quo verò dura hæc corpora beneficiis tum naturalibus, tum animalibus frui queant, hunc in finem omnis generis *vasa* necessaria illuc sparsa sunt atque inserta. *Illa* quidem præstant *arteriæ*, quarum origo dependet ab externarum carotidum ramis, atque *venæ* oriundæ à jugulari internâ, ut hinc non opus sit, cum *Helmontio tract. alim.* ♀ *insont. t. 24.* nutrimentum dentium à gingivis lateralibus accersere. *Hæc* vero *nervorum* à cerebro descendentium *par*, juxta veterum enumerationem, *tertium*, juxta recentiorum, *Bartholin. anat. reform. lib. 4. cap. 22. Willis. anat. cerebr. cap. 22.* aliorumque, *quintum*, unde etiam natales membranæ istius sensilis, interiori dentium parti expansæ, accersendi. Quamvis autem multi contentionis serram inter se reciprocent de modo insertionis horum vasorum, in durissimam utpote substantiam, perplacet tamen hac de re laudati jam

Rolfincii

Rolfincii cit. loc. ἐπίκρισις, quâ cum accuratiſſimo *Fallopio* lubens fatetur, hunc oculis aſſequi adeò exactè nos non poſſe, à poſteriori tamen multa phœnomena vaſorum prædictorum inſertionem abundè probare.

§. X. Ex his binæ jam dudum agitatæ fuerunt controverſiæ, hic loci obiter ſolum attingendæ, quarum *una* ſenſum dentium, an per totam ſubſtantiam diſpenſetur? *altera* eorum augmentationem, hujusque per totam vitam durationem concernit. Notiſſima vel tyroni ſunt argumenta circa *priorem* pro & contra magno conamine adduci ſolita. Aſt omnia facilè evaneſcunt, modò diſtingvant ſenſum naturalem & animalem, illum omninò totus dens, ſicuti reliquæ partes omnes, poſſidet, hunc verò eousq; radiare, quousq; ſpirituum animalium per nervos adductorum organiq; huic deſtinati vigor fulget, certiſſimum eſt. Quæ circa *poſterio-rem* afferri ſolent, nulli non poſſunt eſſe nota, verùm ſi penitius hæc ab unâ parte, ab alterâ verò requiſita nutritionis & augmentationis ab *Excellentiſſ. D. D. Præſide Theorem. med. part. 1. ſect. 4. th. 5. & 6.* accuratiſſimè more ſuo tradita luſtrentur, ficulnea apparebunt omnia, nihil etiam aliud, quantum quidem perſpicere poſſum, concludunt, quàm dentes, uti aliàs, ita etiam poſt debitam ſuam magnitudinem ſeu ἀκμὴν acquiſitam continuâ ciborum, in ſpecie duriorum comminutione quotidiè atteri atque imminui, ne verò ſucceſſu temporis planè abſumantur, requiri partis abſumtæ reſtitutionem, quæ tamen nutritioni magis, quam auctioni propriè adſcribenda venit.

§. XI. Diverſus ſitus, conformatio, uſus aliaque dentibus diverſa largiuntur nomina, omnibus nota, ut alii dicantur à ſitu, officio & tempore eruptionis, *primores*, *gelaſini*, *inciſores*, *lactei*; alii verò à conſormatione, ſimilitudine, peculiarique aſſignato cum aliis partibus conſenſu *canini* ſeu *oculares*; alii denique ab officio *molares*; quibus ſuccedunt tandem *ſerotini* iſti ſapientiæ dicti.

§. XII. Verùm enimverò dentium hactenus, quantum hujus loci, deſcriptorum ſeries in adultis uti ſatis conſpicua,

cua, ita ex adverſo infantum recens natorum, non ſine naturæ ſingulari providentiâ, per menſes aliquot oculos noſtros ſubterfugit, & præterlapſis demum quibusdam menſibus ordinariè unus alterq; ſolum gingivarum fores pulſat, exitum liberum anhelat, quos ſucceſſivè reliqui ſeqvuntur. Licet enim Romæ olim aliisq; in locis quidam cum dentibus fuerint nati, hincq; dentati dicti, quorum prolixum nectit catalogum *Zvving. theatr. vit. hum. Schott. Phyſ. curioſ. lib. 3. cap. 34. §. 3.* ſimiliaq; exempla hodienum aliquando contingant, vix tamen conſveto alias ordini multum derogatur, dum raro ſolum ea accidunt, multo minus Romanorum more urbis exitium inde colligendum; quin potius individui iſtius vigor Archeiq; ſingulare in partibus perficiendis robur ultrò inde pateſcit.

§. XIII. Fluxere hinc duæ aliæ veteribus controverſiæ, paucis hîc examinandæ, quarum prior de primordiis dentium, ex quâ ſcilicet materiâ capiantur, poſterior de tempore generationis agere ſolet.

§. XIV. Ut verò de *illa* veterum ſententias, ex eorum ſcriptis abundè hauriendas, brevitatis ſtudio omittam, quæ nil niſi ſimplicem ſapiunt credulitatem, tota res ex recentiorum fundamentis, oculataq; experientiâ, cui faciliùs præbenda fides, paucis dilucidari poteſt. De generationis quippe arduo alias negotio hoc tamen certò conſtat, ſemen non, juxta veterum mentem, concurrere καθ' ὄγκον, ſed καθ' ἐνέργειαν, ſeu ſolum contagium parte ſuâ ſpirituoſiore efficere, uterumq; hâc ratione irrorare, accedere poſtmodum affluxum ſeri & ſanguinis materni, materiamq; partibus omnibus tum formandis, tum poſteà perficiendis ſuppeditare, ſicut hâc in re omnes ferè recentiorum concordant. Hoc fundamento poſito, absque negotio concludi poteſt, quod idem ſangvis dentibus quoq; præbeat materiam, in ſpecie quoad partem ſuam ſeroſiorem; in aprico ſiquidem eſt, partibus ſpermaticis veteribus dictis ſerum prima præbere ſtamina, quod *Barbat. diſſert. de ſangv. & ſero pag. 44. & 57.* fuſiùs probat: dentes verò ad hanc partium claſſem veteres unanimi conſenſu retulerunt. Accedit etiam, ut jam dicetur, prin-

 cipium

cipium eorum planè mucoſum, ſeroque coagulato ſeu inſpiſſato ſimillimum apparens.

§. XV. *Hæc* primo intuitu majus faceſſere videtur negotium, cum tempus, quo dentes egredi ſolent, mille variet modis, ut veteres, generationis negotii parum gnari, nil aliud concipere potuerint, quam eodem tempore etiam dentes generari, quo erumpunt. Aſt habeatur modò ratum recentiorum ſuppoſitum, quod omnes corporis noſtri partes delineationem ſeu rudimentum quoddam in utero adhuc accipiant, licet earum perfectio plenaria maximè variet; facilè indè colligitur, dentibus ſimile quid in utero accidere, poſteà verò perfectionem ad egreſſum idoneam illos expectare. Sicuti verò hæc facilè de dentibus primis annis prorumpentibus concedi debent, ita dubium haut contemnendum reſtare fateor de illis, qui longâ annorum ſerie pro renovatione ſuccedunt. Verum avtopſia anatomica, ut rationes taceam, omnem eximit ſcrupulum, cujus ferè anteſignanus habendus *Euſtachius loc. cit. cap. 15.* ſanctè affirmans, ſe plures maxillas fœtuum tam abortivorum, quam maturorum aperuiſſe, ibidemque obſervâſſe dentes inciſores, caninos, & tres molares adhuc molles, tenuiſſimo interſtitio oſſeo disjunctos, quibus ſingulis folliculus mucoſus & tenax, extremâ parte perforatus, unde mucro dentis pullulantis procedit, erat appenſus; imò his artificioſè ſeparatis novus iſte, licet exiguus adhuc, ordo abſconditus latuit, qui quaſi germen eſt pro renovatione ordinis prioris, uti latius id dicto loco deſcribit. Hanc quoque avtopſiam plurimi recentiorum confirmant, mihique plus vice ſimplici curioſo ſpectaculo in talismodi fœtuum tam publicis quam privatis diſſectionibus eorumque ſceletopœiis luſtrare licuit apud *D. D. Faſchium, Patronum ſtudiorum meorum, dum multa ipſi debeo, absque honoris præfatione nunquam nominandum*, ut religio ſit, amplius hac de re dubium fovere. Inſuper videri merentur *Eyſſon. de oſſ. infant. cap. 3. p. m. 51. Volcher. Coiter. de oſſ. fœt. abort. cap. 4. Ephemer. Germ. Ann. III. p. m. 559.* aliique.

§. XVI. Ex jam dictis plurima circa dentitionem luce meri-

meridianâ clariora redduntur, multa quoque falsæ antea hypothesi superstructa suâ corruunt sponte. Sic non amplius obscurus est proventus dentium istorum circa mensem modo septimum, modo nonum, modo duodecimum, modo tardius erumpere consvetorum, quorum primo incisores jam superiores, mox inferiores, ordine insigniter variante, in conspectum veniunt, quia non tam cum aliis rudimenta sua in uteri adhuc claustris sortiuntur, quam prærogativam perfectionis præ reliquis levi etiam intuitu conspiciendam exhibent, uti *Eyssonius loc. cit.* insimul quoque avtopsia comprobat. Hi enim præ cæteris laminam habent solidiusculam, canini vero minorem, nec ita solidam, molares vero tenuissimam & ferè chartaceam, ut hinc non ulterius mirum sit, si quidam citius, quidam tardius suum adipiscantur complementum, eoq; ordine, quo in utero quoad rudimenta sunt distincti, egrediantur. Hoc tenendum, quòd neque ordo prorumpendi, neq; tempus tàm primæ eruptionis, quàm subsequentis renovationis, quod plerumq; septimus annus est, (licet vitæ terminus exinde certò hariolando prædici nequeat, quo de *vid. obs. 183. Ephem. Germ. Ann. VI. & VII.*) quibus numerus dentium adjungi potest, adeò certis limitibus possint definiri, quos naturæ lusus non transgrediatur. Uti enim natura proruptionis tempus in quibusdam anticipat, dentesque in utero adhuc perficit; ita non raro longius protrahit, & per menses vel annos retardat, ut omnia hæc potius dependeant à nutu Archei partiumq; vigore; prout enim hic est constitutus, nullaque adsunt impedimenta, ita quoq; partium perfectio citius vel tardius progreditur.

§. XVII. Unde verò his dentium rudimentis superveniat perfectio, facilè patebit, modò considerentur vasa eorum supra §. 9. denominata, quæ utiq; suam simul acquirunt delineationem, posteaq; in reliquorum vasorum pro sangvinis motu necessariorum perfectione, quod ipsis debetur, etiam accipiunt, ut hinc sangvinem arteriosum à corde propulsum, ceu canales ordinarii, pro debito modulo ad hæc mucosa adhuc deferant corpora, quodque post partis serosioris se-

questrationem superfluum, iterum ad fontem, unde manavit, reducant. Hanc partem verò serosam promtè folliculus iste mucosus primò suscipit, utpote sui similem, posteà perfectione majori accedente radix atque cavitas dentium interna, longo tempore adhuc conspicua, mucorem continens, hoc fungitur munere, adductamque materiam quasi sinu fovet, quo accedens posteà Archeus, omnium aliàs actionum diribitor, illam immutet itaque disponat, ut dentibus rudioribus complementum largiri possit, quem modum, ejusq; procedendi ordinem, egregiè tradit *Rolfinc. loc. supr. cit.* Mirandus posteà hic artifex opera sua in tenebris fabricata, quantumq; usus postulat, perfecta publicæ luci exponere molitur, hinc gingivarum claustra perrumpit, dumque tenelli adhuc infantes, & ne leviores quidem cujusvis materiæ insultus sustinere valentes, symptomatibus hîc concurrentibus viribus sint impares, eorum saluti prospiciens non statim post partum hoc tentat, sed tantam nectit moram, donec viribus paulo plus valeant, & quo omnia prosperiori ulterius eveniant successu, partitis præstat vicibus.

§. XVIII. Corruunt tandem ex anteà suppositis omnia ista, circa dentium renovationem aliàs tradita, in specie falsò putata *Vesalii hum. corp. fabr. lib. 1. cap. 11. Columbi lib. 1. de oss. cap. 10.* aliorumq; apophysis dentibus affixa, quam renovationis tempore à radice eorum decidere putarunt, ut ex eadem novum postea germen proveniat. In ratione denique horum φαινομένων reddenda longè felicius progredimur quam veteres, quippe quæ per superius dicta est manifestissima, dum subsequens hic dentium ordo nato infante prioribus subjectus apparet, ac licet progressu temporis osseum, ast tenue, interstitium utrosque disjungat, accedente tamen perfectionis tempore, Archeiq; motu adjuvante, illud facilè perrumpitur, dentesque hi successores tolluntur in altum, ut priores usui minus idonei lapsu faciliori ex alveolis suis ruant, novique hi ceu firmiores subsellia priorum occupent.

CAPUT II.

Dentitionis pathologiam atq; semioticam examinat.

§. I.

PErſpectâ dentium generatione, perfectione, modoq; excundi, ulterius circumſtantiæ proruptioni conjunctæ conſiderationem penitiorem merentur. Hæ enim, uti aliàs jus mutare dicuntur, ita prout ſunt mitiores vel atrociores, dentitionem reddunt vel facilem vel difficilem; omnem enim pruriginem in hoc negotio planè abeſſe, vix credibile eſt, cum hæc juxta *Jacob. Truncon. de curand. morb. puer. tr. 4. cap. 9.* puerorum dentientium ſit inevitabilis paſſio. Aſt licet quibusdam ſine notabili moleſtiâ hoc naturæ opus ſuccedat, frequenter tamen magna vitæq; periculum minitantia, totiesq; experienda, quoties hocce dentium naturale iter perficitur, conjungi ſymptomata, in aprico eſt, ut horum intuitu res hæc alias naturaliſſima, ſimili ratione ac partus, rerum præternalium catalogo ab omnibus medicis inſeratur, monente *Sennert. prax. lib. 4. part. 2. cap. 14.*

§. II. Quo itaq; hujus impropriè, vel quaſi dicti morbi impetus coërceatur, tenerisq; infantum corporibus, facilè aliàs ſuccubituris, auxiliatrices porrigantur manus, cauſæ, benignæ naturæ opus difficile reddentes, paucis perpendendæ veniunt.

§. III. Harum *immediata* nulla erit alia, quam *dentium* proruptionem molientium *exitus* ultra naturæ modum *ſufflaminatus*, hic enim prout variat, ita ipſam modificat dentitionem, juxta *Joël. prax. lib. 2. ſect. 5.* Hanc ceu *mediatæ proximiores* producunt varia, quæ inprimis *Sylv. prax. lib. 4. tract. 1. cap. 7.* ex duplici optimè haurit fonte, ſuntq; *vel* ipſi aliquando dentes, *vel* ſæpius gingivæ, licet juxta conſvetam aliàs methodum ſub cauſarum remotiorum numero contineantur,

tur; verum quia hìc proximius agunt, haut absurdè hoc insigniuntur titulo.

§. IV. *Dentes* inculpat duplici ratione, *vel* quando segnius excrescunt, *vel* quando obtusiores sunt, unde difficilius penetrant. *Prius* variis accidit modis, dum materia his partibus perficiendis atque nutriendis deficit, aliisq; modis vitiata est, *vel* Archeus per se est debilior, segnius hinc motum atque ὀργασμὸν quasi promovet, *vel* res non-naturales huic operi impedimentum ferunt, *vel* deniq; morbi varii generis obicem ponunt, aliæq; hìc non recensendæ circumstantiæ huncce dentium remorantur motum. *Posterius* quod concernit, nimirum dentium naturalem figuram exitum citra prædicta jam obstacula retardare, aliquo modo veritati consentaneum videtur, cum omnia aliàs obtusiora præ acutioribus lento agant gradu, ac, nisi majori moveantur impulsu, planè non penetrent. Ast hocce assertum in præsenti negotio non in totum, sed in tantum admittere convenit; siquidem huic quotidiana & *Hippocratis* tempore jam tum probata refragatur experientia, quâ constat, dentes caninos, licet præ reliquis satis duros atq; acutos, Germanis hinc die Spitz-zähne dictos, præ obtusioribus molaribus majori cruciatu atque molestiâ prodire, acutiusque gingivarum carnem afficere, dum involucra hæc pervadere nituntur.

§. V. *Gingivarum* culpa facilè patet, sunt namq; frangendorum repagulorum loco, unde densiores atque callosiores dentibus rumpentibus fortius resistunt, liberumq; transitum ipsis denegando hunc laborem procrastinant. Densitatem hanc producunt varia, fitq; interdum à constitutione naturali compactiori, aliisq; rebus sub causis remotioribus aliàs contentis, quas inter, ut unicam saltim nominem, aërem anniq; tempus plurimum conferre in confesso est, unde *Rhases* tempus vernum atque æstivum cæteris paribus dentitioni commodissimum pronuntiat, dum gingivarum laxitas observatur major, quam hieme, ubi frigus poros fortius constringere aptum est. Frequentius insuper res externæ duriores, varium in finem crebrius gingivis nudis atq; tenerioribus applicatæ callositatem

pro-

producunt, quo in paſſu matres omnesque curam infantum gerentes culpâ raro vacant, dum multa ſtatum hunc inferentia, præpoſtero plane auſu, ipſis non appetentibus, omnibus obtrudunt modis. Notorium quippe eſt, quantam matres adhibeant ſolertiam in nutrimento infantibus ſuppeditando, adeo quidem, ut plus quàm papyraceus quaſi eorum ventriculus recipere ac tolerare poſſit, infarciant, nec pulmentis hisce edentulis apprimè congruis contentæ, durioribus cibis ipſos adſveſcere dum volunt, ſæpe luſus gratiâ, ipſis porrigunt cruſtam panis, oſſa carnis parte adhuc obducta, & alia, quæ omnia infantes gingivis ſuis promtè arripiunt, hinc & inde movendo omnibus viribus comminuere ſatagunt, ut taceam varii nominis crepundia, nulla urgente neceſſitate, ſed conſvetudinis ac dentitionis ſubſequentis facilitandæ gratia perverſo uſu crebrius dicto modo applicata. Omnia enim hæc quid valeant in calloſitate gingivarum producendâ, teſtatum reddunt ſenes edentuli, quorum gingivæ, dum dentium vicem ſuſtinere coguntur, promtè calleſcunt, quod infantibus eâdem, vel faciliori ratione contingere, toto die obſervatur, ut ita matres, dum infantibus ſuis benefacere ſtudent, ipſis viam ad cruciatus enormes vitæque periculo conjunctos ſternant.

§. VI. Dicta jam dentitionis difficultas ſymptomatum acerbiſſimorum ferax exiſtit, quorum præcipua in unum quaſi faſciculum collegit *Divinus Senex ſect. 3. aph. 25.* inquiens: Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι. *Cum dentire cœperint, gingivarum moleſti pruritus, febres, convulſiones, diarrhœæ oriuntur, maximeque cum edunt caninos dentes, & qui inter pueros craſſiſſimi ſunt, alvoque adſtricta.* His tanquam frequentioribus junguntur ſæpe alia adhuc ceu ſecundaria, utpote tuſſis, vigiliæ, ſalivatio crebrior, vomitus, ſuccedunt non raro in ſtatu graviori gingivarum tubercula, deinde abſceſſus & aphthæ, ſuperflua caro, veſiculæ atque fungi, referente *Omnibon. Ferrar. de art. med. infant. lib. 3. cap. 28. Sorbait med. pract. tract. 4. cap. 16.* Aſt non

omnia

omnia ſemper uno agmine ingruunt, verum modificantur à dentium eruptione citiori tardiorive, diſpoſitione individui, aliisque concurrentibus circumſtantiis.

§. VII. Primarium verò atque eſſentialiter inhærens ὀδαξισμȣ̃ ſymptoma *gingivarum moleſtus* eſt *pruritus*, immediatè à tenſione atque expanſione fibrarum nervoſarum, gingivis copioſè intertextarum, ſeu, juxta communem loquendi uſum, à ſolutione continui potiſſimum in fieri dependens, mediatè verò & quidem proximius dentes ipſi exitum affectantes, indiesq; altius ſurgentes exiſtunt cauſa. Notum quippe eſt, cauſam aliàs dolorum à *Galeno comm. in ſupr. cit. aphor.* optimè comparari cum ſpinâ carni infixâ, quam toto die dolores producere obſervamus, jam verò dentes egregiè quidem, aſt cum ſummis infantum cruciatibus, hanc ſuſcipiunt ſpartam, imò amplius progrediuntur, nec, uti ſpina, gingivis infixi manent, verum ulterius tendunt, donec exitum liberiorem nanciſcantur. Uti verò ſpina acutior dolorem acutiorem cauſatur, ita quoque dentes, quo ſunt acutiores, eundem præſtare queunt effectum, quâ de causâ dentes canini ab *Hippocrate loc. cit.* omnium ſymptomatum præ reliquis accuſantur fabri. Hinc non ſolùm dependere gingivarum moleſtum pruritum, dum dentes dicto modo inſurgentes membranas nerveas quaquaverſum primâ invaſione diſtendunt, verùm etiam ſubſequentem plenariam ſolutionem continui in eſſe, ejusque effectum, dolorem nempe acutum, ὀδοντοφυΐας tempore ſuccedere, arbitrari fas erit. Huic verò dolorum cauſæ ſuppetias ferre humorum acrium unde unde veniens affluxus, à dolore præcedaneo ſponte concitabilis, apprimè poteſt, quo non ſolùm gingivis anteà laceſſitis nova ſuccedit afflictio; verum etiam ipſi dentes, quod *Sorbait loc. cit.* in ſpecie monet, hujus moleſtiæ redduntur participes, dum ſalina humorum talismodi ſpicula illorum partibus potiſſimum circa radices tenerioribus atque ſenſibilibus infiguntur, & hinc ob inæqualitatem ſuam ſenſum moleſtum ipſis inferunt, non aliâ ratione, ac in odontalgiâ adultorum contingere ſolet.

§. VIII.

§. VIII. Dicta jam continui gingivarum solutio, hancq; fideliter insequens pedissequus, dolor acutus, instar mali corvi mala producit ova, anteà nominata. Sic *inflammatio* gingivarum hujusque individuum adjunctum, *tumor*, presso sequuntur pede, originem sumentes à sufflaminato his in partibus consveto sangvinis circuitu. Quomodò aliàs dolor acutus sangvinem in motu suo impedire queat, notum est, hoc verò in negotio, vel juxta *Sylv. loc. supr. cit.* contingit, dum dicta gingivarum accidit perruptio, haut rarò vasa sangviflua ibidem satis copiosa simul dilacerantur, hinc sangvis effluit, nullumq; exitum inveniens, sistitur in earum substantia, posteà verò, dum non movetur, capit vitium, atq; in grumos abit, hincq; tumorem infert, quo posteà sangvinis motus tum propter vasorum compressionem, tum obstructionem inhibetur. Vel, ex *Willisii de morb. convuls. cap. 4.* mente, sangvinis motus inhibetur, quando gingivarum membranæ atque fibræ distenduntur, hinc spasmis in nervis alicubi excitatis, nervi corrugati & contracti arterias, ceu frequentes socias, comprimunt & convellunt, ut hinc etiam sangvinis motus circa has inhibeatur partes.

§. IX. Subsistente per aliquot dies inflammatione ac tumore, sangvis iste congrumatus, particulis roscidis atque balsamicis exspirantibus, dum acrimoniam promtè suscipit, reliquos humores illuc propulsos simul restagnantes simili charactere signat. Quid? quod, nisi in tempore curetur, (siquidem vix ultra septem vel novem dies subsistere potest,) in suppurationem, quod ejus proprium, abit, unde gingivarum *abscessus*, *aphthæ*, & alia superius ex *Sorbait* adducta in proscenium veniunt, ipsiq; dentes statu hoc duriori vix citra gingivarum exulcerationem prodeunt, uti tale exemplum infantis, cui omnes dentes hoc modo prodierunt, à viro fide dignissimo mihi relatum memini, similia crebrior insuper suppeditat experientia.

§. X. Ex eodem fonte *febris*, utpote symptomatica, derivanda erit; quando enim talis contingit motus sangvinis inhibitio præternaturalis, indeque inflammationes succe-

dunt, etiam vitiosæ restagnationes & irregulares fluctuationes eveniant, ex his verò calor p. n. ceu effectus in corde concipiatur, & hinc per totum corpus diffundatur, necesse est. Ut taceam insignem ac plane p. n. spirituum commotionem, paulo post tangendam; hæc enim quid valeat in calore p. n. excitando, abundè testatur ira, similiaque animi pathemata. Promtius verò accidunt omnia, quò major causarum procatarcticarum adest apparatus; infantum enim corpora colligendis variis humorum heterogeneitatibus sunt accommodatissima, quæ latentes antea facilè conspirant, ut à causis talismodi evidentibus commoveantur, suamq; ferociam exerceant. Hinc prout heterogeneitates variare solent, ita febris modò continuæ, modo intermittentis ludere solet larvâ.

§. XI. *Convulsio & epilepsia* mater puerorum aliàs ab *Avicenna lib. 3. fen 1. tr. 5. cap. 8.* dicta, novercæ potius sustinentes munus, fideles se exhibent comites. Omnibus enim constat, quanta toti generi nervoso intercedat communio, quamvé debile atque ficulneum adhuc sit infantibus, adeò quidem, ut leviorem invasionem citra violentas commotiones atq; contracturas sustinere non valeat. Hinc cum tantus, tamq; acutus partium nervosarum circa dentes faucesq; stabulantium adsit dolor, violentæ contractioni conjunctus, de facili omnia hæc πρώτῳ τῷ αἰσθητηρίῳ communicantur, unde non solum dolor iste acutus totam nervorum compagem, imo ipsam originem, eâdem molestiâ imbuit, verum etiam spiritibus animalibus motum violentiorem, & hinc subsequentem conturbationem imperat. Hoc violentiori motu humores in toto corpore contenti simul nimium quantum exagitantur, ut antea legitimâ licet qualitate imbuti, hac occasione vitium atque acrimoniam concipiant, prout hæc *Sylv. loc. cit.* more suo succo pancreatico atque bili applicat, quasi in similem motum p. n. concitati ultra naturæ sphæram effervescerent, hinc halitus tum acidos, tum vi narcoticâ præditos erumpentes, unà cum similibus à parte affectâ ad cerebrum amandati, hinc epilepsiam, convulsiones, aliaque producerent. Licet hæc per omnia largiri non queam, illud tamen certissimum est,

uti

uti jam dictum, omnes anteà in corpore latentes dispositiones, sive sit hæreditaria, sive dependeat à nutritione vitiosâ, aliisque humoribus acrioribus, hoc ipso dolore atque agitatione in actum traduci, adeò quidem, ut lympha, dispositionum talismodi vectrix promtissima, simul vitiosè commota copiosius, ac aliàs solet, nervis suffundatur, vitiumq; simul allatum spiritibus atque membranis affricet, unde nil nisi spasmodicæ contractiones multis modis variantes, ceu ex equo Trojano, prodeunt, quibus ob continuam spirituum exagitationem *vigiliæ* atque *pavores* junguntur continuò.

§. XII. Ast *Willisii* assertum *de morb. convulſ. cap. 4.* adeò pro universali accipiendum minimè erit, quo statuit, graviora symptomata dentitioni conjuncta, in specie febres atque convulsiones, sine prævia dispositione sive innatâ, sive acquisitâ, non contingere. Utut enim ipse jamjam accusaverim tales dispositiones, utpote *Hippocratis* testimonio maximum conferentes punctum, simpliciter tamen affirmare non ausim, citra has consveta symptomata concurrere non posse. Imo aliis in locis sibi ipsi contradicit, dum *libr. de febr. cap. 2.* omnes febres à vitiosâ deducit fermentatione, introducta vel à particulis heterogeneis, vel, citra has, à principio quodam seu elemento sangvinis constitutivo ultra temperiem naturalem evecto. Simili ratione *de morb. convulſ. cap. 1.* concedit, irregularem motum contingere etiam posse citra particulam heterogeneam, explosivam, quando spiritus animales justo impetuosius & vehementius in actus suos rapiantur, ubi tanquam equi effrænes stimulis agitati inordinatè exiliant, copulamque suam, licet genuinam, violenter explodant, sicq; partes appensas velut currus motu hoc perverso secum corripiant. Quibus suppositis facillima erit conclusio, quod dolor iste acutus, diutius præprimis subsistens, omnia hæc, etiam citra dispositionem aliam, præstare valeat.

§. XIII. *Salivatio crebrior* à dolore, spirituum commotione, lymphæque acrimoniâ & fluxilitate arcessenda erit; ex dolore enim vasa glandularum vicinarum, inprimis salivalium, illasque integentes membranæ vellicari solent, simulque ube-

rior hoc ipſo ſalivæ in os contingit effuſio. Commotio ſpirituum ſuam confert ſymbolam, hi enim in reliquos corporis humores uti ſupremum obtinent imperium, ita facilè uberiorem copiam ad has glandulas excretorias amandare valent, quod vel appetitûs fortioris exemplo conſtare poteſt, quanta enim quæſo tunc ſalivæ in os effunditur copia? Humorum deniq; acrimonia quid in ſalivâ copioſius movendâ efficiat, citra plurimas rationes teſtantur ſcorbutici, hypochondriaci, omnesque, quorum latex ſalinis ſcatet ſpiculis, hi enim moleſtiſſimo crebrius vexantur ptyaliſmo.

§. XIV. Conſveto hinc more ſaliva, continuò ad ventriculi penetralia tendens, faucium alluit iſthmum. Quamvis vero ſalivæ blandioris in ſtatu naturali præterlapſus etiam nobis inſciis & ſine ullâ fiat moleſtia; hoc tamen tempore, cum partim copioſiùs, partim ſpicula ſalina comites habens deſcendat, cum continuâ *faucium irritatione, roſione, tuſſiq;* moleſtâ, plerumque *ſiccâ* hocce ſuum perficit iter. Inſuper ad ventriculum delata, ſtimulos ulterius infigit, ibidem ſuam amplius exercens tyrannidem, ipſum jam tum ad ſpaſmodicam contractionem diſpoſitum, à conſenſu partim nervorum, partim membranæ faucium ipſi quoque communis, lacte corrupto aliisque humoribus, quos ipſe ſinu fovet, in *vomitus* frequentes, *anorexias*, aliaque ſexcenta concitat, uti ex deductione accuratiſſimâ *Excellentiſſ. D. D. Ettmulleri valetud. infant. §. 31.* hæc haurire mihi licuit.

§. XV. Nec ad inteſtina, ceu ventriculum prolongatum derivata ſaliva ab hac deſiſtit atrociâ, verùm humorum bilioſorum ibidem morantium, aliorumq; per febrilem fermentationem illuc miſſorum ferociam ſtrenuè adjuvat, glandulas miliares ibidem copioſiſſimas continuo ſtimulando, ut majori in copiâ humores fundant atque transcolent. Prætereà inteſtinorum omnis generis fibras, accuratè à *Williſ. pharm. rat. part. 1. ſect. 2. cap. 2.* deſcriptas, moleſtâ atque continuâ afficit irritatione, ut hinc ſpaſmum excretorium præternaturalem atque frequentem concipiant, hincque *diarrhœa* dentitioni ſuperveniens originem trahat.

§. XVI. Siccô porrò silentii pede prætereundum non erit, quod *Strobelberg. manud. curand. pueril. affect. cap. 9. p. m. 21.* præ reliquis adnotavit, ipsaq; experientia comprobat, dari nimirum *dentitionem* aliam *veram*, hactenus examinatam, aliam verò *spuriam* seu *notham*, qvam mulieres vocant, die Bull/ quasi Beul-zähne/ nihilq; aliud est, quam tumores quidam gingivarum posteriori parte, quâ dētes enasci debent, in acumen protuberantes, & infantes à lactis suctu impedientes, ab affluxu procul dubio humorum acrium, ibidem posteà stagnantium, originem trahentes, facile dentes erupturos qui mentiuntur.

§. XVII. Quo itaq; probè inter se distingvantur, signa, quibus vera dentitio cognosci potest, juxta consvetam methodum subnectenda veniunt. Diagnostica facilè eruuntur, juxta *Sennert. loc. supr. cit.* desumta (1) à *tempore*, quô dentes aliàs erumpere solent, ordinariè scilicet mense quinto, sexto, & sequentibus. Observati verò sunt, quibus ultra biennium eruptio dilata fuit, imò exemplum rarum nobis retulit *D. D. Præses*, quod in vicinâ urbe cuidam lanifici decimo quarto demum anno prodierint. Cū itaq; hoc mille variare soleat modis, huic alia adjungi debent, circa os occurrentia, si nimirum (2) accedat frequens digitorum aliarumq; duriorum rerum in os immissio, fortiorq; gingivarum ac scalptitia quasi perfrictio, papillarum nutricis arctior & iracunda quasi constrictio seu commorsus. (3) petuntur à *loco*, ubi dentes erumpere solent, ibidē enim gingiva modo albicat, modo in altum sublata atq; acuminata est, & aliis modis hospitē latentē exitumq; affectantem prodit. His deniq; si (4) consveta jungantur *symptomata*, nimirum clamor atque ejulatus præter modum continuus, crebrior ac molesta salivæ in os effusio, calor præternaturalis totius oris interni atque genarum, aliaq; antea recensita conspirent, conjunctim difficile hoc opus præsens esse certo arguunt.

§. XVIII. Prognostica omnium optimè & fusissimè horum fidelis promus condus, *Hippocrates lib. de dentit.* tradidit, unde commodè peti possunt. Insuper regulantur juxta symptomatum atrociorum syndromen maximè variantem. Quantum verò ad Salutem & Mortem spectat, notum est, juxta *aph. 34. sect. 2.* mor-

bum hunc infantibus per omnia esse congenerem, proinde per se minus periculosum, quod effato suo *Sorbait loc. cit. cap. 2. theor. 25.* comprobat. Ast exindè omni vacare periculo absolutè pronunciandum non erit, cum sæpè vitæ filum præscindat, quotidianâ suffragante experientiâ, quale exemplum etiam refert *Scultet. armam. chirurg. part. 2. obs. 34. p. m. 49.* ut adeò morborum acutorum in morem sæpè dubias habeat prædictiones. LONGITUDO & BREVITAS ex ipsis obstaculis atque symptomatibus prædici potest, uti illis, qui cum tussiculâ dentiunt, *Hippocratis* testimonio, tardius hoc negotium succedere solet, cujus effati rationes accuratissimè expositas vid. apud *Christian. Lang. colleg. MS. de morb. infant. cap. 19.* Accedit, quod pleraq; concurrentia symptomata ex urgentium atq; acutorum sint classe, unde, si exitus dentium feliciter succedat, sponte quoq; nonnunquam citò terminantur, & contra. MODUS deniq; EVENTUS medico omnia symptomata atq; circumstantias probè consideranti non potest esse ignotus; constat enim ex hactenus dictis, omnia symptomata à dolore ceu face accensâ vel spinâ infixâ dependere. Hinc salus prædici potest, si dens citò erumpit, infantes nullam præviam fovent diathesin morbosam, symptomata, inprimis spasmodica, in remissiori sunt gradu, indiesq; minuuntur, tunc enim dente vel criticum in morem erumpente, doloreq; cessante, vel, quod frequentius & magis fieri assolet, saltim ad id magis aptato, naturâ aliquandiu unam vel alteram v. g. septimanam quiescente, & ad proruptionem plenariam hinc citra novum assultum se accingente, post periculorum nubila gratissimus sanitatis fulget Phœbus, & symptomata omnia, ceu face extinctâ, vel spinâ exemtâ, sponte evanescunt. Contra ea verò ad mortem sæpe terminatur, si exitus dentium variis de causis moretur, symptomata quotidiè increscant, imò nova, prioribus non ablatis, succedant, atrociterq; affligant, calculum addat naturæ debilitas, omnibus tunc modis huic oneri ferundo infantum teneriora corpora redduntur imparia, hinc succumbunt, hinc diem ultimum subire non rarò coguntur.

CAPUT III.

Therapeiam subnectit.

§. I.

QVamvis ipsa *dentitio* absolutè & in se considerata, ceu opus naturalissimum, nullâ indigeat curatione, hactenus tamen examinatæ remoræ ipsam impedientes atque difficilem reddentes, legitimâ medendi methodo auferendæ sunt, quo infantum saluti maximè hinc periclitanti maturè consulatur.

§. II. Hoc ut felicius detur effectum, duæ statuæ quasi mercuriales erigendæ, ad quas omne in curatione flecti debet studium, quarum *una* est, *dentium exitus quantocyus ut promoveatur, illumq; remorantia obstacula removeantur*; quæ aliàs INDICATIONIS CVRATORIÆ atq; PRÆSERVATORIÆ nomine venit: *altera circa symptomatum urgentium celeri medicinæ ope mitigationem occupata est*, hincq; INDICATIO SYMPTOMATIS dici consvevit.

§. III. *Priorem* quo assequi liceat, ceu palmariam, & in quâ potissimus curationis versatur cardo, tres isti præsidiorum fontes omne conferunt punctum. PHARMACEVTICUS hinc primò consulendus suppeditat *evacuantia* & *alterantia* tàm *universalia* quam *particularia*. Licet verò EVACUANTIA plerumq; aliàs præmitti soleant, præsenti tamen indicationi non semper conveniunt, cum partim obstet corporum teneritas, partim ultro suboriens humorum exagitatio, atq; tàm ἄνω quàm κάτω evacuatio, caute proin cum his mercandum, ne igni oleum affundatur. Ast si urgeat humorum in primis viis restagnatio, alvusq; aliàs pertinaciter obstructa observetur, unde plura posthinc metuenda mala, præservationis quasi causâ *lenia* possunt admitti: ex his verò in specie *manna Calabrina* variâ sub formâ, sive in 🜄 *ceras. nigr. flor. til.* aliisq; ad ℥jß vel ultra soluta, sive liquida ista à *Schræd. pharm. med. chim. lib. 4. class. 4.* descripta, sive *julepata* juxta descriptionem *Hoffm. in clav.* vel *elect. diacass. cum manna, sirupus de cichor. cum rhabarb. pulvis laxat. puerorum* similiaque varia, quæ alvum leniter movent, vitiososq; humores citra insignem agitationem educunt. Ipsi quoque nutrici, si infans adhuc lactetur, mediocria propinari queunt purgantia ex

jalapio

jalapio aliisq; evporiſtis, quæ variis ſatisfaciunt intentionibus, & refractis quaſi viribus ad teneriora hæc derivantur corpora. Nec *clyſteres* hoc in paſſu ſuâ carent laude, qui tanquam catholicum præſidium omnia incommoda ex ſtrictiori alvo aliàs oriunda apprimè averruncant, poſſuntq; ex emollientibus & paregoricis, ſtimulo non adeò forti addito, domeſtico etiam componi labore.

§. IV. ALTERANTIA proinde ſacra erunt anchora, potiſſimum *particularia*, & ex his in ſpecie *emollientia*, atq; duriorem carnem rumpentia, quæ gingivarum ſubſtantiam ſtrictiorem dentibus erumpentibus reſiſtentem emolliunt & relaxant, ut facilior ipſis pateat via; ſuntq; in duplici differentia, ac vel pingvium, oleoſorum, vel mucilaginoſorum comprehenduntur titulo. De utrisq; conſtat, quod omnia, quotquot etiam ſint, in hâc conveniant operatione, ut fibras extenſas atq; ſtrictiores particulis ſuis roſcidis atque obtuſioribus emollire & relaxare valeant, unde hoc poſito fundamento, non eſt, ut eorum tantus hinc inde conquiratur apparatus, cum pauca omnem rem expedire poſſint.

§. V. Frequentius verò ſeligi hunc in finem ſolent *butyrum recens inſulſum, ejusq; ☍, pingvedo anſerum, gallinarum, anatum, coturnicis, leporis*, cui multa tribuuntur, ejusq; *cerebrum, ☍ lil. alb. amygd. dulc. roſar. chamæm. ungv. de althæâ, mel virg. vel roſatum, mucil. ſem. malv. alth. pſyll., ſem. lini, vitella ovor. ficus recentes, ſucc. ex cancris vivis expreſſus*, aliaq; hîc non recenſenda. Aſt omnia non promiſcuè, ſed cum prudentiâ medicâ debent adhiberi, cum quædam præter emolliendi virtutem aliam inſuper foveant qualitatem. Hinc mitiora atq; temperatiora præmittere fas erit, qualia ſunt ☍ *butyri, lil. albor., pingvedo coturnicis, mucilagines* jam nominatæ, quæ omnia vel ſimpliciter applicantur immediatè gingivis, vel linimenta balſamaq; inde variis componuntur modis. Taleq; linimentum ex pingvibus ac ☍ſis compoſitum apprimè conveniens reperitur apud *Timæum lib. 5. caſ. med. 10.* aliosque. Balſamum verò huc faciens inſtar omnium eſſe poteſt illud *Mynſichti arm. med. chim. ſect. 35.* deſcriptum. Ex mucilaginoſis verò linimentum hunc in finem poteſt parari ex *mucil. ſem. pſyll.*

alth.

alth.malv.sem.lin.cum ▽ rof. extract. addendo *sacch.penid.* pro gratiâ. Circa pingvium applicationem cautela *Strobelbergeri loc. supr. cit.* & *Amthor. nosocom. infant. c. 9.* summoperè observanda, ne excessivâ quantitate gingivis inungantur, aliàs, ab infantibus dum facilè deglutiuntur, ad ventriculum & intestina delata, anorexiam, ventris lubricitatem, aliaqꝫ mala producunt.

§. VI. His gingivarum inunctionibus conjunguntur utiliter *cataplasmata* ex quinqꝫ istis emollientibus herbis aliisqꝫ cum lacte parata, quæ maxillis exterius, prius ℴℴ *chamom. lil. albor. &c.* inunctis, applicantur, unde ob loci viciniam vires suas de facili gingivis largiri queunt; Imò sola genarum talismodi inunctione cum butyro recenti mane seroqꝫ institutâ mulieres Bohemicas dentitionem facilitare, testis est anteà citatus *Strobelbergerus.*

§. VII. Negotio nondum expedito, his mitioribus succedant fortiora, necesse est, quo nomine celebris inprimis est *pingvedo leporina,* utpote abscessibus durioribus rumpendis, spiculisque carni infixis extrahendis aliàs accommodatissima, in specie vetustior, majorem acrimoniã, & hinc attrahendi vim adepta, chirurgis propterea frequentis usus, quæ durioribus gingivis applicata illas non tàm emollit, quàm acrimonia suâ attenuat atque rarefacit, cui etiam substitui solet *cerebrum leporis* crudum assatumvé, à quo idem speratur effectus. Simile præbent solatium *ficus recentes* in medio scissæ gingivisque tumentibus applicatæ, hæ enim non tantùm dentibꝰ resistentes rumpunt gingivas, sed & dolorum præsentaneum adferunt levamen, cui fini etiam *Hartmannus in praxi, Timæus* & alii unam alteramque guttam sangvinis adhuc calentis ex incisione cristæ galli per vices gingivis successu haut contemnendo affrictam laudant.

§. VIII. Præter hæc mulieres, sine medici sæpè præscitu, proprio ausu gingivis prurientibus, quo ipsis blandimentum & rarefactio accedat, orisqꝫ æstuantis calor mitigetur, varii generis crepundia applicant, quorum agmen ducit *dens lupi, crystallus, jaspis* canali argenteo inclusus, *chalybs* septies vel ultra

candens in lacte caprino extinctus, aliaq; instrumenta varia ex ebore similibusque durioribus lævitate simul conspicuis parata, quæ à collo dum dependent, infantes promtè arripiunt, atque gingivis interponunt, hinc inde movent, deindè commordendo efficiunt, ut gingivæ, dum dentes intra, crepundia vero extra resistunt, ceu partes molliores, necessariò rumpantur. Utut vero usus horum crepundiorum sit familiaris, multi tamen medici ipsum planè improbant. Sic *Crato in evporistis*, *Strobelberg.* & alii similia rejiciunt, metuentes, ne alveoli dentium potius occludantur ac obturentur, densiorq; facta gingiva internecionis cruciatus afferat, uno verbo, ne plus obsint, quàm prosint. Eligitur propterea eorum loco *baculus glycyrrhizæ*, sirupo convenienti vel melle rosato illitus & consveto modo applicatus. *Jacob. Truncon. loc. supr. cit.* substituit *radicem ireos Florent. melle & ol. amygd. dulc.* intinctam. Ast uti hæc crepundia præposterè applicata meritò suam merentur censuram, & facilè causarum supra *§. 5. cap. praced.* memoratarum classem ingrediuntur, ita in totum eorum usus improbari nequit, cum consvetudini aliquid concedendum, inprimis dentis lupi, in quo maxima spes apud mulieres residet; (licet vix præ reliquis, uti *Sylv. l. c.* vult, ob halitum salinum volatiem, continuo quem inter affricandum emittit, hocque perforationem promovere creditur, habeat prærogativam,) si modo legitimus eorum observetur usus. Hæc siquidem duriora, quod *Langii loc. supr. cit.* aureum est effatum, conveniunt tantum primâ invasione, prurigine gingivarum citra inflammationem præsente; hæc quippe si accedit, dolorque conjungitur major, dum dentitionis labor in suo visitur vigore, infantes horum instrumentorum duritiem, cujus ratione dolor exacerbatur, abhorrent. Hoc itaque tempore, ejusdem consiliô, sepositis durioribus, nutrix digitum potius ori infantum immittat, aut *candela cerea*, vel denique omnium optimè *crista galli* oppidò magna ipsi masticanda præbeatur, quorum crebriori commorsu dolorum lenimen quærit tenellus, & gingivarum laxationem negotiumq; perforationis vel nescius accelerat.

§. IX. *Periapta & amuleta*, difficilioris dentitionis expe-

diundæ

diundæ causa plurima hinc inde commendantur & applicantur, cujus sortis sunt *dens hominis primo excisus*, qui terram non attigit, *dens equi* primum natus, *pellis lupi*, *rad. colocynthidis sylvestris* canali argenteo inclusa, *rad. martagi*, *chelidonii majoris*, *dens viperæ masculæ*, *glossopetra Melitensis*, *lana agnina* cum corio collo appensa, *jaspis viridis* appensus, ut ventriculum attingat, in specie *lapides gammarorum*, qui certo experimento vi magneticâ sal acutum, dentitionis tempore in sangvine ebulliens, attrahere dicuntur, cujus vi & ipsi corroduntur & calcinantur, ut quasi pulverisati excidant, aliaque longâ serie recensita à *Bonaciol. enneade muliebr. cap. 8. Camer. mem. med. cent. VI. part. 43.* Hæc vel similia credulæ mulieres, maximâ felicioris effectus fiduciâ, speque indubitatâ, collis infantum alligant, omnesque successus secundos, vel à naturæ benignitate, vel aliis adhibitis remediis qui contingunt, unicè periaptis talismodi adscribunt. Verum falluntur, speque lactantur inani, cum, meo quidem judicio, hæc plerumque fabulosa appensione hac solâ fidum vix edere possint effectum, quin potius, juxta *Plateri de læs. funct. part. 2. p. 541.* ἐπίκρισιν, non viribus vulgo ipsis attributis, sed apprehensione simulque frictione juvent. Locum tamen meritò quoque relinquimus illis eatenus, quatenus quædam horum effluviis suis in corpus continuò diditis epileptica symptomata arcent.

§. X. Evenire non infrequenter solet, ut remedia pharmacevtica jam enumerata dentitionis difficultatem non tollant omnem, quapropter FONS CHIRURGICUS in subsidium trahendus, generosis præsidiis suis residuos nodos Gordios διαιρέσει promtè & feliciter expediens. Peragi vero ea diversis solet modis, interdum quippe ipsæ nutrices chirurgi sustinent munus, dum ejus manum ferrique aciem reformidant, hinc gingivas à dentibus tumentes instrumentis suis naturalibus, ungvibus puta, scalptu fortiori dissolvunt, qui tamen modus variis de causis non temerè imitandus. Convenientior ille videtur, qui multis in frequenti est usu, quando nimirū dentitionis tempore gingivarum visitur tumor, varia insimul adsunt signa difficultatem operis monstrantia, gingivas eâ in parte, ubi tument,

pollice, donec dentes intus latentes prodeant, comprimunt, hacque ratione ipsis ad exitum liberam parant viam; dolor quoque inde exoriens cum sit subitaneus, nil æstimandus, id quod feliciter nonnunquam factitatum meminimus. Alii contra, quorum antesignanus est *Paræus de hom. gener. cap. 67.* potius ad ferrum confugiunt, gingivasque dentibus resistentes fortius scalpello incidunt, ut, illis vi ferri ruptis, dentibus pateat exitus, & quidem commodius, quàm dilaceratione jam memorata, quemadmodum ejus felicem successum experientiâ insuper suâ confirmat *Binning. cent. IV. obs. 25. p. m. 398. Borell. cent. 1. obs. 97. Schenck. obs. f. 219.* Ast uti generosæ ac heroicæ talismodi operationes non temerè citra urgentem necessitatem, ita urgente illâ nulloque expediente alio præsente, nec timidè, sed sepositâ omni periculorum formidine, audacter à cordato exerceri solent medico, quæ & huic difficultati, omnibus aliis remediis cedere renuenti, finem imponunt.

§. XI. *Posteriorem* quoque *statuam*, symptomatum mitigationem concernentem, remediis ex prædictis fontibus desumtis veloci plantâ adire licebit; quamvis enim pleraque, difficultate operis sublatâ, sponte suâ satiscant, sæpè tamen hâc durante adeò atrociter urgent, ut citam medici opem manumque medentem à prædicta difficultate ad se rapiant, insuper dentibus jam tum egressis haut raro pertinaciter subsistunt, præprimis, ubi dispositio adest, ac, nisi heroicis expugnentur præsidiis, internecionis praxin exercent.

§. XII. CHIRURGIA hinc ad symptomata tum præcavenda, tum curanda generosorum præsidiorum porrigit trigam: (1) *Fonticulos* nuchæ aliisque vicinis capiti partibus applicandos, quibus convulsionum dispositiones furcâ quasi expelluntur. (2) *Vesicatoria* iisdem locis adhibita, quæ serum acre, convulsivorum motuum autorem, in caput nimis suffundi aptum, evacuant atque retrahunt, præsentaneum largientia juvamen. (3) *Hirudines* venis jugularibus utriusque lateris adpositas, quarum suctu sangvis variis peccans modis pro lubitu sine sensus notabili molestiâ evacuari potest. Hanc præsidiorum trigam *Willisius loc. citato* infantibus paucorum dierum applicatam

applicatam egregiis extollit laudibus, quâ lethiferas alias convulſiones feliciter profligavit. Aſt quamvis hæc remedia exteris ſatis ſint familiaria, votoq; ſic ſatis reſpondeant, noſtrarum tamen regionum matres infantibus ut applicentur, vix permittunt, ne afflictis nova ſuccedat afflictio.

§. XIII. PHARMACEVTICIS proindè *remediis* ſymptomatum caterva aggredienda erit, & quidem *alterantibus* partim nutrici, partim infanti adhibitis. Cum verò duo ſymptomata magis urgentia præ reliquis in curatione reſpici debeant, *febris* nimirum atq; *convulſiones*, (inflammationem enim & dolorem pleraque ſupra commendata emollientia, quæ ſimul anodynâ pollent virtute, mitigare valent,) *illa*, utpote ſymptomatica, nec malignitatem facilè adjunctam habens, ne in eſſentialem fatiſcat, *alterantibus* ac *præcipitantibus*, ſeu *invertentibus* domari poterit, commodiſſimè verò ▽*eis* æſtum reſtingventibus, ▽*eis* atq; *alcalinis*; *acida* enim, quæ egregiè aliàs ſuum faciunt munus, ob varia incommoda hic videntur ſuſpecta, niſi ſint mitiora, & doſi ſolum refracta cum ▽eis miſceantur. Huic ſcopo inſerviunt ▽æ refrigerantes, v. g. *portulacæ, endiviæ, acetoſellæ, nymphææ, fl. acaciæ, ſirupus de hyacintho, corall. bugloſſæ, borraginis, roſarum, ſem. 4. frigid. major. C.C. phil. ppt., unicorn. foſſ. lap.* ♋. *magiſt. corall. bez. miner. pulv. bez. Sennert., abſorbens Excell. D. D. Præſidis*; aliaq;, ex quibus pro lubitu facilè parari queunt potiones cum ſirupis, emulſiones cum ſaccharo perlato edulcandæ, quæ infantibus præ pulveribus ſiccioribus magis gratæ ſunt. Imò nutrix, quaſi ipſa febricitaret, ſimilia quoq; aſſumere commodè poteſt, quia haut rarò infantes omnem medicaminum averſantur uſum, & hoc modo character medicamentoſus lacti imprimitur.

§. XIV. *Convulſionibus* potenter obviam eunt *nervina*, ex his verò *temperatiora* inprimis ac *fixiora*; vigiliæ ſiquidem ſpirituumq; exagitatio *volatilia* atque ⊡*noſa* vix admittunt, unde hunc in finem ſeligi poſſunt *rad. pæon. maris, viſc. coryl. ungul. alces, cran. hum. mag. perlar. corall. rubr. anthera lycopodii cum ſyrupo betonicæ, ſuccin.* ▽ *epilept. Lang. fl. pæon., tiliæ, ceraſ. nigr. bez.* ♃*le, dens hippopotami,*

 raſ.

ras. ebor. cinnabaris tàm *nativa*, quàm ℥ii, quæ instar est omnium, & cujus encomia inter omnes nota sunt. Ex compositis se commendant experientiâ comprobati *pulveres*, *cephalici* atque *nervini*, quorum basin constituunt partim superius nominata, frequentius verò cinnabaris, uti sunt *epilept. Craton. Michaël. pulv. Marchion. pueror. August.* similesq́ꝫ, quorum farraginem sufficientem suppeditat *Macas. prompt. mat. med. lib. 2. sect. XI. cap. 1.* Hæc, prout usus postulat, medici prudentiâ atq; intentione, ratione doseos ac compositionis, facilè possunt dirigi, modoq́; infanti, modo nutrici exhiberi. His *opiata* si associantur, effectus erit felicior, hæc enim non tàm humorum spirituumq́; exagitationi, quàm inde dependentibus *vigiliis* fræna injiciunt, illasq́; compescunt; ast summâ cum cautelâ infantibus his tenerioribus adhibenda, inprimis doseos ratione, quam etiam grana partiri debent. Hæc namque si excedat, varia contingunt incommoda, multo labore postmodum corrigenda, in specie langvor, totiusqꝫ capitis stupor, quem infantes inde sentiunt, cujus gratia latius videri meretur *Excell. D. D. Præsidis Opiologia.* Taceo jam quibusdam in locis usitatam muliercularum curam convulsionum, quam instituunt sudore equorum fasciis collecto; has enim ephippio dum substernunt, eqvum stimulis concitari, cursuque velociori tamdiu defatigari curant, donec totus quasi spumescat, hinc fasciis istis calentibus ac copiosiori equi sudore madentibus infantes involvunt cum maximâ reconvalescentiæ fiduciâ.

§. XV. *Diarrhœa* verò atque *vomitus*, licet aliàs symptomata satis urgentia, hoc in casu tamen non statim præpostero ausu inhibenda, cum sint excretiones quasi criticæ, per quas humorum vitiosorum saburra commodè expurgatur, hincque materia, convulsiones aliàs progenerans subducitur. Sin verò limites supergrediantur, simulq́; enormem virium jacturam pariant, *fixioribus absorbentibus* atq; *theriacalibus* possunt refrænari, v. g. *bol. Arm.* 🜃 *sigill. matr. perl. conch. ppt. C. C. usto, sem. plantag. corall. tragæa gran. actes, pulv. stypt. D. D. Præs.* similibusq;, quibus si anodyni vel theriacæ parum admisceatur, hisce

fluxio-

fluxionibus apprimè proficuum, & aliis unà symptomatibus debitum emergit medicamentum.

§. XVI. Residua tandem symptomata, *ptyalismus* scilicet atque *tussis sicca*, nullâ peculiari indigent medelâ, cum sedatâ humorum exagitatione, doloreq; cessante, hæc ultrò evanescant. Sin verò *faucium exulcerationes*, *aphthæ*, aliaq;, pertinacius interdum subsistant, debitis remediis ex *Paul. Sorbait loc. sæpè cit.* aliisque abundè hauriendis profligari poterunt.

§. XVII. DIÆTETICUM deniq; succedat REGIMEN naturale, vitale, & animale, quod nutrici atque infanti legitimum sex rerum non-naturalium præscribit usum. In *naturali* quidem cibum potumq; laudabilem, nec quantitate nec qualitate vitiosâ lac coagulare, aliisq; modis corrumpere aptâ peccantem imperare convenit nutricibus, imò, citra febrim fieri si potest, calidum ac humidum, quò sic τ̀ γλισχρὸν, partibus nutriendis augendisve aptissimum, cum lacte infantibus communicetur, dehinc verò dentes copiosius dum adsciscunt nutrimentum, felicius torulis suis egrediantur. Sin verò intemperies obstet febrilis, tenuis victus refrigerans substitui debet. Quoad infantes, eadem suo modo etiam valent, licet hi adeo strictis diætæ regulis non semper obligari possint. Copiosior lactis suctus febris tempore improbatur quidem à *Paræo loc. cit.*, quia ob motus humorum vitiosos circa ventriculum ac intestina tunc contingentes lac variis corrumpi potest modis, quapropter *potiones ex ▽is refrigerantibus* cum *sirupo granatorum, de limonibus*, aliisvè paratæ infantibus sitientib9 lactis materni loco gratissimũ ac tutissimum ab ipso dicuntur refrigerium. Verum consultum magis videtur, potum consvetum, lac nempe maternum, retinere, quam medicamentosis his teneriora corpora onerare. Fabulosum insuper videtur pulmentum istud primum, superstitiosè cum lacte matris paratum, atque infantibus exhibitum, in subsequente dentitione facilitanda famigeratissimum. Jungantur modò his, insimulq; probè observentur in diætâ *vitali* & *animali* nutricibus infantibusvé hinc inde præscriptæ, nec hîc loci repetendæ, regulæ, & prosperrimus molestiarum sperandus erit

FINIS.

Cum desit tempus pangendi carmina docta,
votum hoc sufficiat : Sit TIBI faustus honor.

Pauculis hisce Nobilissimo Domino Doctorando
animitûs gratulatur

Rudolphus Wilhelmus Krauß/ Phil. & Med. D. P.P. h. t. Acad. Rector.

UT non erumpunt unâ facto agmine dentes,
sed maturatos sensim novus excipit adstes,
donec postgeniti decore aucto marmora claudant;
Sic vice non unâ benè cultâ mente probatâ
in sophico medicoque choro, nunc robore adulto
dens sapiens summum studiis decus arrogat. I nunc,
educ in cathedram supremum opus, atque capesse
ingenio, virtute, laboreque præmia parta.

Nobil. & Clariss. Dn. Doctorando, honores in medicinâ summos ex merito ambienti, gratulor invidendos successus

P R Æ S E S.

Cum primùm sapit imperitus infans,
tunc illi incipiunt tumere dentes.
Tu prodis sapientiæ vigorem,
disquirens animo sagace dentes.
Hinc jam digna Tibi *corona fertur.*
Acclamo : Emineat magis magisque
virtus ; fama Tibi *decusque crescat!*

ὁλοκαρδίως hæc vovet
Nobiliss. Dn. Doctorando, Adfini honorando,
Augustinus Henricus Faschius, D. P. P.

NItere KRAUSOLDI : favet istis Incluta Jena,
qvos sua sedulitas urget & artis amor.
Nitere : Te pridem laudat faustumqve laborem,
inqve tuos nutus annuit illa lubens.
En! mirata tuos aliàs Hygieia cathedræ
conatus, rursum plaudit amœna Tibi.
Hic qvoqve complaudit versus, dentesqve benignos
optat, fausta precans *Patribus* atque *Tibi.*

In tesseram candidi constantisq; amoris relinquebat

Simon Andreas Beckerus, Med. Licent.